'N HISTORIES - PEDAGOGIESE EVALUERING VAN DIE ONDERWYS VAN DIE TRANSVAALSE PLAASSKOOL, 1838 – 1967

Stephanus Salomon Barnard, B.Sc., M.Ed.

Proefskrif voorgelê ter gedeeltelike voldoening aan die vereistes vir die graad DOCTOR EDUCATIONIS in die Fakulteit Opvoedkunde aan die Potchefstroomse Universiteit vir Christelike Hoër Onderwys

Promotor : Prof. dr. A.G. Coetsee

Potchefstroom

1971

VOORWOORD

'n Nuwe era is in die geskiedenis van die onderwys in Suid-Afrika ingelui toe Wet no. 39 van 1967 op 22 Maart 1967 goedgekeur is. Hierdie wet het aan Suid-Afrika sy eerste nasionale onderwysbeleid ge= gee, en die nodige landswye beplanning en koördine= ring van die onderwys is daargestel. Wet no. 39, 1967, vereis onder andere dat onderwys verskaf moet word „... ooreenkomstig die bekwaamheid, aanleg en belangstelling van die leerling en die behoeftes van die land ..."[1)]

Die georganiseerde onderwysstelsel van 'n land be= hoort altyd dinamies te wees; daarom sal dit voort= durend aan 'n ontwikkelingsproses onderhewig wees. Daar moet tred gehou word met nuwe eise, nuwe be= skouinge en nuwe ontwikkelinge.

Ten einde met die jongste ontwikkelinge in die Transvaalse sekondêre skool tred te hou, is nuwe silabusse gedurende 1967 vir sekere vakke in die primêre skool ingevoer. Die wenslikheid en moont= likheid van vakonderwys vanaf die derde standerd is ondersoek, asook die moontlikheid vir gedif= ferensieerde onderwys,[2)] sodat elke kind ooreen= komstig sy bekwaamheid, aanleg en belangstelling

1) Wet no. 39 van 1967, art. 2(1)(f).

2) T.O.D. Algemene verslag, 31.12.1967, p. 14.

skoolonderwys kan ontvang.

Die jongste eise en ontwikkelinge het in 'n hoë mate die klein plaasskooltjie sy bestaansreg ont=neem, omdat dit onder andere nie moontlik is om die pedagogiese beginsels van differensiasie en vakonderwys met 'n klein leerlingtal en min onder=wysers te implementeer nie. Omsendbrief no. 38, 1969, van die Transvaalse Onderwysdepartement be=paal dat 'n skool gesluit word „... aan die einde van die kwartaal waarin die leerlingtal benede 18 gedaal het en onmiddellik as die leerlingtal benede 15 daal".

Ten spyte van die feit dat die wenslikheid vir die bestaan en voortbestaan van die klein plaasskool=tjies tans meer bevraagteken word as ooit vante=vore, het die beskeie eenmanskooltjie 'n belangrike taak in die Transvaalse onderwysstelsel vervul.

'n Beskeie poging is met hierdie studie aangewend om 'n histories-pedagogiese evaluering van die Transvaalse plaasskool, 1838-1967, te gee, en om die terrein van die Besondere Historiese Opvoed=kunde ('n dissipline wat al ten dele deur vele op=voedkundiges nagevors is), verder te verken.

In hierdie ondersoek is daar hoofsaaklik van die metode van historiese navorsing gebruik gemaak. Besondere aandag is geskenk aan die versameling van

die histories-opvoedkundige gegewens uit oorspronk=like bronne, naamlik korrespondensiestukke, huis=houdelike bepalinge, registers van skole, verslae, notules, wette, ordonnansies en regulasies. Daar is gepoog om die versamelde gegewens krities te beoordeel, sinvol te orden en op 'n objektiewe wyse die feite op skrif te stel.

Nadat 'n werkstuk van hierdie aard en omvang afge=handel is, is daar by die skrywer 'n gevoel van dankbaarheid, naamlik in die mate dat dit hom ge=gun is om 'n lang gekoesterde ideaal te kon bereik. Langs hierdie weg wil ek my opregte dank en waarde=ring betuig aan almal wat dit vir my moontlik ge=maak het om hierdie studie te kon afhandel.

'n Besondere woord van dank aan die Argivaris en personeel van die Transvaalse Argief (Pretoria); die Bibliotekarisse en personeel van die Argief=biblioteek (Pretoria), die Staatsbiblioteek (Pretoria), die T.O.D.-Biblioteekdiens, die Pre=toriase openbare biblioteek, die Ferdinand Postma-biblioteek en die Potchefstroomse Onderwyskollege-biblioteek vir die vriendelike hulpvaardigheid om navorsingsmateriaal op te spoor en die beskikbaar=stelling van studiebronne.

My hartlike dank en waardering aan die Raad vir Geesteswetenskaplike Navorsing vir 'n ad hoc-toe=kenning waaruit 'n groot deel van die noodsaaklike

onkoste wat aangegaan is, veral ten opsigte van navorsingswerk, gedek kon word.

Die student wat hom in een of ander probleemaspek in die Opvoedkunde wil verdiep, word met allerlei probleme gekonfronteer. Benewens sy eie beperkte kennis en insig verval hy maklik in vertwyfeling en uitsigloosheid. Soms is dit ook moeilik om die navorsingsresultate objektief en duidelik aan die leser voor te hou. Dit alles maak die leiding, begrip en hulp van iemand wat die riglyne duidelik kan aantoon onontbeerlik. My opregte dank aan prof. dr. A.G. Coetsee, my hooggeagte promotor verbonde aan die Fakulteit Opvoedkunde, P.U. vir C.H.O., wat my op 'n besondere wyse gelei en geïn=spireer het. Die bydraes van my leermeesters aan die P.U. vir C.H.O. ten opsigte van my Christelik-wetenskaplike vorming is onvergeetlik.

My eggenote verdien 'n besondere dankwoord vir haar aanmoediging en ondersteuning. Ook my kinders; Jannie, Riaan, Fanie en Marietjie moes elkeen op 'n besondere wyse hulle offers bring om dit vir my moontlik te kon maak om met hierdie studie voort te gaan.

Met groot dankbaarheid word die liefdevolle ver=sorging, opoffering en aanmoediging van my ontslape vader en my moeder in herinnering geroep.

'n Woord van dank aan vriende en familielede vir hulle belangstelling en aanmoediging.

Al die eer aan Hom, die Gewer van die geestelike, die stoflike en liggaamskragte om hierdie studie te kon voltooi. Dit is dan ook my bede dat hierdie studie in diens sal staan van Sy koninkryk.

INHOUD

1 DIE TRANSVAALSE PLAASSKOOL AS SOSIAAL-OP= VOEDKUNDIGE LIGPUNT

1.1 Die begrip „plaasskool" 1

1.2 Die waarde van die plaasskool vir die landelike gemeenskap 3

1.3 Die plaasskool met betrekking tot die behoud en oordra van die Afrikaner se kultuur 6

1.4 Die plaasskool met betrekking tot enkele be= langrike doelstellings in die opvoeding en onderwys 10

1.4.1 Die religieuse doel 11

1.4.2 Die nasionale doel 14

1.4.3 Die sosiale doel 18

1.5 Die betekenis van huislike opvoeding vir die plaaskind 20

1.6 Die plaasskool en die ouerhuis, die kerk en die staat 23

1.6.1 Die skool as 'n sosiaal-maatskaplike instel= ling 23

1.6.2 Die plaasskool en die ouerhuis 26

1.6.3 Die plaasskool en die kerk 28

1.6.4 Die plaasskool en die staat 31

2 DIE ONTWIKKELING VAN DIE TRANSVAALSE PLAAS= SKOOL VOOR 1860

2.1 Onderwys tydens die Groot Trek 35

2.1.1 Inleiding 35

2.1.2 Onderwys gedurende die Groot Trek 36

2.1.3 Enkele Boereskoolmeesters wat die Trekge= selskappe vergesel het 38

2.2 Onderwys op Transvaalse boereplase voor 1860 42

2.2.1 Algemene oorsig 42

2.2.2 Onderwys op plase in die afsonderlike Boere= republieke en Generaalskappe voor 1860 44

2.3 Beheer oor die plaasskole 56

2.3.1 Die vestigingsjare, 1838-1850 56

2.3.2 Die begin van staatsonderwys 57

2.4 Faktore wat die ontwikkeling van die Trans= vaalse plaasskool gedurende die beginjare beïnvloed het 60

2.4.1 Die ylverspreide plattelandse bevolking en die nomadiese leefwyse van die trekboere 60

2.4.2 Politieke, staatkundige en maatskaplike woelinge 62

2.4.3 Die tekort aan predikante en die verdeeld= heid op kerklike gebied 65

2.4.4 Die swak finansiële posisie van die boere 68

2.4.5 Die inboorlingkwessie en die skaarste aan plaasarbeiders

2.4.6 Tekort aan bevoegde leerkragte 70

3 'N PEDAGOGIESE EVALUERING VAN DIE TRANSVAALSE PLAASSKOOL VOOR 1860

3.1 Die opvoedingsideaal 73

3.2 Die metode van onderwys 74

3.2.1 Bybelse geskiedenis 76

3.2.2 Spelling- en leesonderrig 77

3.2.3 Skrifonderrig 78

3.2.4 Sangonderrig 78

3.2.5 Rekene-onderrig 79

3.3 Die inhoud van die leerstof 80

3.4 Die algemene onderwyspeil 81

3.5 Die jaarlikse openbare eksamen 82

3.6 Rooster van werksaamhede 83

3.7 Skoollokale en meubels 84

3.8 Skoolmateriaal 86

3.9 Leer- en leesboeke 88

3.10 Die voertaal 92

3.11 Rondgaande huisonderwysers 93

3.11.1 Algemene oriëntering 93

3.11.2 Die onbevoegdheid van die gehuurde huis=onderwysers 95

3.11.3 Die salaris en diensvoorwaardes van rond=gaande huisonderwysers 98

3.12 Waardering 99

4 DIE „MODERNISERING" VAN DIE TRANSVAALSE PLAASSKOOL, 1860-1880

4.1 Inleiding 101

4.2 Beheer van die onderwys 103

4.2.1 Staatsbeheer oor die plaasskole 103

4.2.2 Plaaslike skoolkommissies 105

4.3 Die oprigting en instandhouding van plaas=skole 110

4.3.1 Oprigtingspogings van owerheidsweë 110

4.3.2 Faktore wat die oprigting en instandhouding van gesubsidieerde wykskole (plaasskole) belemmer het 122

4.3.2.1 Die ylverspreide landelike bevolking 122

4.3.2.2 Politieke woelinge 123

4.3.2.3 Die inboorlingkwessie 126

4.3.2.4 Ekonomiese toestande 127

4.3.2.5 Tekort aan onderwysers en die gevoel teen die vreemde onderwysers 131

4.4 Die kurrikulum 135

4.5 Die onderwyspeil 137

4.6 Geboue en toerusting 140

4.7 Die behoefte aan bekwame onderwysers 143

4.7.1 Die bevoegdheid van plaasskoolonderwysers 143

4.7.2 Salarisse en diensvoorwaardes van die plaasskoolonderwysers 146

4.8 Inskrywing en skoolbesoek 152

5 DIE BLOEITYDPERK VAN DIE TRANSVAALSE PLAAS=SKOOL, 1881-1890

5.1 Oorsig 157

5.1.1 Herwinning van onafhanklikheid 157

5.1.2 Die benoeming van S.J. du Toit as Superinten=dent van Onderwys 157

5.1.3 'n „Nuwe" verfrissende koers in die onder=wys 158

5.1.4 Wet no. 1, 1882 159

5.1.5 Die bloeitydperk van die plaasskoolstelsel, 1881-1890 162

5.1.6 Die gedwonge bedanking van S.J. du Toit en die ampsaanvaarding van H. Stiemens 164

5.2 Oprigting en instandhouding van plaasskole 165

5.2.1 Die behoefte aan skoolonderwys op plase 165

5.2.2 Die vinnige toename van die aantal plaas=skole 168

5.2.3 Staatshulp vir die oprigting en instandhouding van plaasskole 174

5.2.4 Bydraes van predikante en kerkrade tot die oprigting van wykskole 181

5.2.5 Die kortstondige bestaan van die plaas=skole 183

5.3 Plaaslike beheer 188

5.4 Teorie en praktyk 194

5.4.1 Doel van die onderwys 194

5.4.2 Skoolure 195

5.4.3 Skoolvakansies 197

5.4.4 Kurrikulum 199

5.4.5 Leer- en leesboeke 201

5.4.6 Professionele inspeksiewerk en die algemene onderwyspeil 203

5.4.7 Akkommodasie 208

5.4.8 Skoolbesoek 211

5.4.9 Die onderrig van Engels as taal en die taalmediumvraagstuk 215

5.5 Personeelvoorsiening 218

5.5.1 Skaarste aan onderwysers 218

5.5.2 Bevoegdheidsbepalinge 219

5.5.3 Salarisse en diensvoorwaardes van plaas=skoolonderwysers 222

6 DIE TRANSVAALSE PLAASSKOOL GEDURENDE DIE SUPERINTENDENTSKAP VAN N. MANSVELT, 1891-1900

6.1 Inleiding 225

6.2 Onderwyswetgewing wat ook op die plaasskole van toepassing was 229

6.2.1 Wet no. 8, 1892 229

6.2.2 Wet no. 8, 1893 230

6.2.3 Wet no. 14, 1896 231

6.3 Vermindering van die kerklike invloed by die verkiesing van skoolkommissies 234

6.4 Oprigting van ondersteunde wykskole 237

6.5 Die wese van die plaasskool en die steeds veranderende onderwysbehoeftes 245

6.5.1 Leervakke en rooster van werksaamhede 245

6.5.2 Tekort aan skoolboeke 249

6.5.3 Die beter georganiseerde inspeksiestelsel en die gehalte van die onderwys 252

6.5.4 Geboue, meubels en toebehore 260

6.5.5 Skoolbywoning 272

6.5.6 Voertaal 277

6.6 Plaasskoolonderwysers en die „nuwe" tyds= omstandighede 281

7 OORLOG EN HEROPBOU, 1899-1906

7.1 Onderwystoestande aan die einde van 1899 294

7.1.1 Verwarring in Oktober 1899 en die sluiting van die skole 294

7.1.2 Die heropening en tydelike voortbestaan van enkele plaasskole 295

7.2 Konsentrasiekampe en kampskole 296

7.2.1 Die begin van die smarte 296

7.2.2 Strooptogte en die vervoer van vrouens en kinders na konsentrasiekampe 298

7.2.3 Algemene kamptoestande 300

7.2.4 Stigting en beheer van kampskole 304

7.2.5 Inskrywing en skoolbesoek 305

7.2.6 Klaslokale, meubels en skooltoerusting 309

7.2.7 Klasroosters en vakansies 310

7.2.8 Kurrikulum en onderwysmedium 311

7.2.9 Personeelvoorsiening 313

7.2.10 Sluiting van die kampskole 315

7.2.11 Die invloed en waarde van die kampskole 317

7.3 Onderwys aan plaaskinders, Junie-Desember 1902 318

7.4 Staatsonderwys tydens die Milner-regime, 1903-1905 321

7.4.1 Onderwyswet, 1903 321

7.4.2 Organiserende inspekteurs en distrikshoof=onderwysers 323

7.4.3 Aanstelling van onderwysers 325

7.4.4 Skoolbywoning 328

7.4.5 Uitskakeling van ouerseggenskap in die onderwys 332

7.4.6 Skoolgeboue 334

7.4.7 Leervakke en die voertaalkwessie 340

7.5 Regeringsonderwys onder die Selborne-bestuur, 1905-1906 343

7.5.1 Die begin van selfbestuur 343

7.5.2 Die Selborne-memorandum, 1905 343

7.5.3 Die ontwikkeling van die plaasskoolstelsel, Januarie 1905 tot Junie 1906 344

7.5.4 Onderwyspeil en die leervakke 345

7.6 Die Christelik-Nasionale Onderwysbeweging op die platteland, 1902-1906 349

7.6.1 Nasionale bewuswording van die Afrikaner en sy reaksie teen Imperialisme 349

7.6.2 Die ontstaan van die C.N.O.-beweging 350

7.6.3 Die stigting van C.N.O.-skole op die platte= land 352

7.7 Samevatting 358

8 DIE TRANSVAALSE PLAASSKOOL GEDURENDE SELF= BESTUUR, 1907-1910

8.1 Grondlegging van neutrale staatsonderwys, 1907 360

8.1.1 Inleiding 360

8.1.2 Die Smuts-onderwyswet 360

8.1.3 Die praktiese uitwerking van die Smuts-onder= wyswet en die einde van die C.N.O.-skole 367

8.2 Onderwyskonsentrasie, 1903-1910 369

8.3 Die ontwikkeling en uitbreiding van die plaas= skoolstelsel, 1907-1910 380

8.3.1 Goewermentskole 380

8.3.2 Ondersteunde plaasskole 383

8.4 Die algemene onderwyspeil en die voertaal= kwessie 385

8.5 Geboue, meubels en toerusting 389

8.5.1 Geboue 389

8.5.2 Ameublement 391

8.5.3 Noodsaaklike toerusting 392

8.6 Inskrywing en skoolbesoek 393

8.7 Die tekort aan gekwalifiseerde onderwysers 397

9 ONDERWYSKONSENTRASIE OP DIE PLATTELAND, 1910-1967

9.1 Die invloed van die polities-staatkundige en maatskaplik-ekonomiese ontwikkeling op die plattelandse onderwys, 1910-1967 400

9.2 Die sentralisasiebeleid 410

9.2.1 Toepassing van die sentralisasiebeleid gedu= rende die jare 1910-1935 410

9.2.2 Die laaste fase van sentralisasie 422

9.2.3 Losies- en vervoerbeurse, 1910-1967 429

9.2.4 Sentralisasie deur middel van donkiever= voer 438

9.2.5 Sentralisasie deur middel van skoolbusver= voer 443

9.2.6 Sentralisasie deur middel van koshuise 451

9.3 Ondersteunde plaasskole 456

10 TEORIE EN PRAKTYK VAN DIE TRANSVAALSE PLAASSKOOL, 1910-1967

10.1 Beheer oor plattelandse onderwys, 1910-1967 462

10.1.1 Skoolrade 462

10.1.2 Plaaslike skoolkommissies 465

10.2 Die oprigting van plaasskole en skoolby= woning 468

10.3 Onderwysmedium 477

10.4 Geboue en terreine 483

10.4.1 Skoolgeboue en onderwyserswonings 483

10.4.2 Terreine 488

10.5 Ameublement 491

10.6 Leer- en leesboeke 493

10.7 Inhoud van die leerstof en die kwessie van groepklasse 495

10.8 Die onderwyspeil van die buiteskole 499

10.9 Onderwysers 505

10.9.1 Die kwalifikasies van plaasskoolonderwys=ers 505

10.9.2 Personeelvoorsiening 509

10.9.3 Die diensvoorwaardes en werksomstandighede van onderwysers by buiteskole 512

11 JUNIOR SEKONDÊRE ONDERWYS OP DIE GRONDSLAG VAN SKOOLBOERDERYE (SKOOLPLASE)

11.1 Historiese agtergrond 515

11.2 Oprigting en beheer van skoolplase 519

11.3 Doelstellinge met die skoolplaasstelsel 523

11.4 Organisasie van die onderwys 525

11.5 Die kurrikulum 526

11.5.1 Praktiese werk 526

11.5.2 Teoretiese werk 527

11.6 Personeelvoorsiening 529

11.7 Die heterogene skoolbevolking 531

11.8 Beoordeling 532

11.8.1 Voordele van die skoolplaasstelsel 532

11.8.2 Gebreke van die skoolplaasstelsel 534

12 KRITIESE OËNSKOU

12.1 Histories-pedagogiese oorsig, 1838-1910 536

12.1.1 Prinsipiële agtergrond 536

12.1.2 Histories-pedagogiese agtergrond 537

12.2 Die vervreemding van een- en tweemanskool=tjies van die lewenswerklikheid, en die sentralisasiebeleid na 1910 546

12.3 Die sentrale plaasskool en die ouerhuis ten opsigte van enkele fundamentele opvoedings=doelstellinge 553

12.3.1 Godsdienstige doel 553

12.3.2 Nasionale doel (i.c. Christelik-nasio=naal) 554

12.3.3 Sosiale doel 555

BIBLIOGRAFIE 560

TABELLE

I Die verspreiding van die distriksonder=wysers in 1868-9 132

II Skoolbesoek van die Rhenosterpoortse wyk=skool vir die maande Januarie, Maart, Julie en Desember 1879 154

III Die oprigting van enkele klein plaasskool=tjies gedurende die ampstermyne van Du Toit en Stiemens 169

IV Statistiek van wykskole soos op 31 Desember vir die jare 1882, 1884, 1886, 1888 en 1890 172

V Bemoeiinge van predikante en kerkrade om plaasskole op te rig 182

VI Skole geopen en gesluit in die Rustenburgse distrik gedurende 1889 183

VII Aantal skoolkommissielede by 'n aantal plaas=skole, 1883-1890 191

VIII Skoolure van die plaasskole te Klippoort en Rietvallei 196

IX Die skaal van subsidie per kwartaal (met verminderde ekstra subsidie) vir skole met nege tot vyftien leerlinge 233

X 'n Oorsig van die aantal wykskole en leer=lingtalle wat gedurende die jare 1891; 1893; 1895 en 1898 vir 'n korter of langer tyd in die verskillende distrikte bestaan het 242

XI Ontwikkeling van die wykskoolstelsel, 1873-1898 244

XII Voorgestelde werkprogram, 1892 146

XIII Die ouderdomsverspreiding van die vyftien leerlinge te Zevenfontein in Oktober 1891 254

XIV Die persentasieverhouding van die gemiddelde aantal leerlinge in die verskillende stan= derds in skole wat deur die staat gesubsi= dieer was in 1898 258

XV Die gemiddelde tydsduur van die leerlinge in die verskillende standerds in die skole te Boschhoek en Buffeldoorns 273

XVI Wykskole wat gedurende die jare 1891-1898 vir 'n korter of langer tyd bestaan het en die gemiddelde leerlingtal 274

XVII Inskrywing in Transvaalse kampskole, Mei 1901 tot Mei 1902 306

XVIII Die vermindering van die leerlingtal in die Transvaalse kampskole vanaf Junie 1902 tot Desember 1902 316

XVIX Sertifikate in besit van plaasskoolonderwy= sers in Desember 1904 en Junie 1906 328

XX Die vinnige ontwikkeling van die plaasskool= stelsel gedurende 1903 330

XXI Skoolvakke wat in Desember 1904 in plaasskole onderrig is 342

XXII Indeling van die leerlinge in die verskillende standerds by plaasskole vir die jare 1903; 1904 en 1906 346

XXIII Gemiddelde ouderdom van die leerlinge in die verskillende klasse aan plaasskole in Junie 1906

XXIV Die tydsanalise ten opsigte van die verskil= lende skoolvakke by plaasskole in die Heidel= berg-Standertonse inspeksiekring in 1906 349

XXV C.N.O.-skole wat in Desember 1902 bestaan het 353

XXVI C.N.O.-skole wat in Januarie 1903 sou open 354

XXVII Die groei en ontwikkeling van die C.N.O.-skoolstelsel in Transvaal gedurende die jare 1903-1905 356

XXVIII Voorgestelde sentralisasieskema vir die Maricose distrik, 1908 376

XXIX Die onderverdeling van die klas IV-skole met ingang van 1 Julie 1907 381

XXX Die verspreiding van die plaasskole volgens die getal leerlinge op 30 Junie 1908 382

XXXI Die aantal plaasskole, gerangskik volgens die inskrywings, op 30 Junie 1909 en 30 Junie 1910 383

XXXII Die persentasie leerlinge en hulle gemiddelde ouderdom in die verskillende klasse by plaas=skole op 31 Junie 1910 388

XXXIII Skoolbesoek by buiteskole, 1903-1910 395

XXXIV Onderwysersertifikate (in persentasies uit=gedruk) waaroor plaasskoolonderwysers beskik het gedurende die jare 1907-1910 398

XXXV Die verhouding tussen onderwysers en leerlinge, 1907-1910 399

XXXVI Die uitbreiding van die Lichtenburgse del=weryskole, 1927-1929 403

XXXVII Huisvesting vir onderwysers, 1927-1929 404

XXXVIII Die aantal plaasskole ingedeel volgens die leerlingtal, 1910-1930 420

XXXIX Die praktiese toepassing van die sentralisa=siebeleid in 'n aantal skoolraadsdistrikte, 1934-1937 426

XL Daling van die getal plaasskole, 1945-1950 428

XLI Die aantal plaasskole, ingedeel volgens die graad van die skole, in Junie 1960 en Junie 1964 429

XLII Die uitbreiding van motorbusvervoer, 1948-1950 447

XLIII Die inskrywing by 'n aantal buiteskole in die Potchefstroomse distrik en die aantal leerlinge wat daarheen moes reis in 1955 449

XLIV Die werklike afname van die aantal goedge= keurde privaatkoshuise en die vermeerdering van die provinsiale koshuise vanaf Desember 1936 tot Desember 1939 455

XLV Opsomming van die ondersteunde plaasskole met die leerlingtal in die jare 1934-1942 460

XLVI Verspreiding van skole in 'n aantal platte= landse skoolraadsdistrikte in 1917 463

XLVII Die verspreiding van die buiteskole volgens die leerlingtal op 31 Maart 1913 470

XLVIII Die gemiddelde jaarlikse moontlike skoolbe= soek, werklike skoolbesoek en persentasie werklike skoolbesoek by buiteskole vir die jare 1914; 1916; 1918; 1920; 1922 en 1923 474

XLIX Gemiddelde jaarlikse inskrywing, werklike skoolbywoning en skoolbesoek as persentasie van die inskrywing vir die jare 1926; 1930; 1938; 1947 en 1953 475

L Voertaal in plaasskole in 1918 480

LI Maandelikse huurgeld vir privaatskoolgeboue 484

LII Bevoegdheid van plaasskoolonderwysers, 1920-1930 507

LIII Getal onderwysers volgens geslag by buite= skole en die verhouding tussen die onder= wysers en leerlinge 511

LIV Personeelvoorsiening, 1937-1950 530

LV Verspreiding van leerlinge in Desember 1948 532

LVI Die ontwikkeling van die plaasskoolstelsel, 1867-1898 541

LVII Die praktiese toepassing van die sentrali= sasiebeleid, 1910-1964 551

FOTO'S

Wijnand Wilhelm Maré 41

Die onderwyssertifikaat wat die Algemene Skoolkommissie in 1860 aan Cornelis Botha uitgereik het 96

Die skoolgeboutjie op die plaas Buysfontein, in die Klerksdorpse distrik, wat op 1 Oktober 1898 geopen is 262

Buiteskool op die plaas Visschershoek, in die Pretoriase distrik 264

Schietfonteinskool, in die Pretoriase distrik 264

Markeetente by 'n kampskool 308

Plaasskool te Bokkop, 1903 („Mafeking shel= ter") 335

Grondplan van voorgestelde plaasskole in die Transvaal, 1903 336

Roodepoort-Sterkfonteinse plaasskool (pri= vaateiendom) 338

'n Sopkombuis waar plaaskinders se voeding aangevul kon word 408

'n Funksie tydens die opening van 'n plaas= skool in 1913 412

Die vervoer van plaaskinders deur middel van waens 434

Donkievervoer 440

C.A.C. Geyser en leerlinge van die Bewaar= kloofskool (Julie 1918) 486

Die geboutjie waarin C.A.C. Geyser sy maaltye genuttig het 486